

DEN ØKONOMISKE STILLING I DANMARK

I. ALMINDELIG OVERSIGT

Den økonomiske Situation præges af Tilpasningen efter det ny Prisniveau, hvortil det i første Kvartal af 1925 begyndte Prisfald har ført. Fra det Niveau, som naaedes og fastholdtes gennem de to sidste Kvartaler i 1924 og første Kvartal i 1925 er Engros-Priserne faldet rundt regnet 35 pCt.

I det store og hele synes Prisfaldet nu at være tilendebragt. I de sidste tolv Maaneder, for hvilke Statistisk Departements Engrospristal foreligger, har Pristallet kun vist ringe Bevægelser, bortset fra de fire Maaneder Aug.—Nov., da den engelske Kulstrejke med de deraf følgende høje Kulpriser bragte nogen Forstyrrelse. I de øvrige otte Maaneder af denne Periode har Prisniveauet holdt sig paa mellem 156 og 158.

Paa de fleste Omraader har den økonomiske Udvikling i det sidst forløbne Kvartal vist en overordentlig Stabilitet, som dog i nogen Grad ogsaa kan betragtes som en Følge af den Stilstand, som præger Erhvervslivet. Depressionen viser sig klarest i de høje Arbejdsløshedstal, men kommer ogsaa til Udtryk i de ret smaa Tal for Indførsel af visse industrielle Raavarer.

Priserne paa Landbrugets Produkter har vist en uensartet Bevægelse i de sidste tre Maaneder. Naar bortses fra Æg, hvis Notering siden Nytaar er faldet til det halve — fra 210 til 110 Øre pr. kg — har Bevægelserne kun været smaa. Smørprisen ligger ved Kvartalets Udgang paa samme Niveau som ved dets Begyndelse efter i Februar at have været lidt højere. Flæskeprisen har siden Udgangen af Januar været i Stigen, men Stigningen er ikke stor. En mindre Stigning har der ogsaa været i Priserne paa Heste, medens derimod Slagtekvæg staar uforandret. Om Udførselen af disse Varer gælder det samme som om Priserne, at de Forandringer, der er indtraadt, ikke er store. Smørudførselen har holdt sig ensartet paa omtrent 2500 tons ugentlig.

Stilstanden i Erhvervslivet kommer stærkest til Udtryk i den fortsatte Nedgang i Bankernes Udlaan. Baade Nationalbankens og de private Bankers Udlaan har fortsat den nedadgaaende Bevægelse, som begyndte i Slutningen af 1924. Det er vanskeligt at bestemme den egentlige Aarsagssammenhæng mellem Udlaanenes Nedgang og Erhvervslivets Depression. Stilstanden kan være Aarsagen til en ringe Efterspørgsel efter Kredit, men omvendt kan ogsaa Bankernes Ønske om at indskrænke Udlaanene fremkalde Forsigtighed med Hensyn til Forretningsfolks Dispositioner. Diskontoen har gennem hele sidste Kvartal været holdt uforandret paa 5 pCt.

Børsomsætningen har i det forløbne Kvartal ikke været af stort Omfang, og Kurserne har ikke vist udpræget Tendens i nogen Retning. Kursniveauet ligger omtrent paa samme Højde som i første Kvartal i Fjor.

II. PENGE, BANK OG BØRS

Siden Guldindløseligheden blev genindført ved Nytaar i Aar, har den danske Krones Værdi været meget konstant. Kursen overfor Sterling har holdt sig omkring 18.19—18.21 og har kun 6 Dage i Kvartalets Løb været oppe paa 18.22. Pariteten er 18.16, men disse Svingninger har holdt sig indenfor Guldpunkterne, d. v. s. Kursen paa Sterlingveksler har ikke oversteget det Punkt, hvor det betaler sig for Private at sende Guld. Der har følgelig ikke fra privat Side været nogen Efterspørgsel efter Nationalbankens Guld. Derimod har Banken selv to Gange i Løbet af Januar—Marts solgt Guld til Udlandet. I Januar formindskedes Nationalbankens Guldbeholdning fra 209 Mill. Kr. til 202 Mill. Kr., og i Marts afgik en ny Sending, som reducerede Beholdningen til 193 Mill. Kr.

Den stærke Tilbagegang i Nationalbankens Udlaan, som har været karakteristisk baade for 1925 og 1926, er ikke fortsat i sidste Kvartal. De fire vigtigste Udlaansposter viser en samlet Nedgang paa 11 Mill. Kr. fra Januar til Februar, men — i Modsætning til de to foregaaende Aar — en Stigning paa 4 Mill. fra Februar til Marts.

Nationalbankens Udlaan.

<i>Mill. Kr.</i>	<i>1927.</i>	<i>1926.</i>
Jan.	269	390
Febr.	248	326
Marts	252	321

De private Bankers Udlaan har derimod fortsat den Bevægelse nedad, som begyndte i 1924. Nedgangen er nogenlunde jævnt fordelt paa Hovedstads- og Provinsbanker.

De private Bankers Udlaan.

Mill. Kr.	1927.	1926.
Jan.	1953	2211
Febr.	1940	2208
Marts.	1926	2100

I Løbet af Januar Kvartal er Obligationskurserne steget lidt. Statistisk Departements Forholdstal for Obligationskurser er fra 86.9 i Januar steget til 87.3 i Marts, hvilket er noget mindre end Stigningen i samme Kvartal Aaret forud. Som det altid sker i Januar Kvartal, naar en Del Selskaber udbetaler deres Dividende, er ogsaa i Aar Forholdstallet for Aktiekurser faldet, men dog ikke saa meget som i Fjor.

Forholdstal for Obligationer og Aktier.

(Efter Stat. Departement. 1. Juli 1914 = 100).

	<i>Obligationer.</i>		<i>Aktier.</i>	
	1927.	1926.	1927.	1926.
Jan.	86.9	86.6	93.3	95.0
Febr.	87.2	86.8	94.8	95.1
Marts	87.3	87.8	92.2	91.7

Det i Sammenligning med i Fjor meget lille Fald i Aktiekurserne i Januar Kvartal tyder paa noget bedre Efterspørgsel efter Aktier, og den samme Tendens kommer til Udtryk i Tallene for Omsætningen paa Børsen. Af Obligationer er der paa Børsen officielt omsat 44.5 Mill. Kr. imod 47.3 i de tilsvarende tre Maaneder i Fjor, medens der af Aktier i Januar Kvartal i Aar er omsat 30.8 Mill. Kr. mod kun 23.4 Mill. Kr. i Fjor. Baade for Obligationer og Aktier er det den paalydende Værdi, der opgives.

Mill. Kr.	<i>Obligationer.</i>		<i>Aktier.</i>	
	1927.	1926.	1927.	1926.
Jan.	19.7	17.9	9.2	6.0
Febr.	12.6	14.0	11.2	8.7
Marts	12.2	15.4	10.4	8.7

III. INDUSTRIEN

Arbejdsløsheden er det bedste Sympton paa Industriens Stilling, men det er vanskeligt at drage Slutninger af Tallene, fordi Aarstiderne i saa høj Grad gør deres Indflydelse gældende paa Ledighedens Om-

fang. At den samlede Arbejdsløshed i Danmark vokser ved Vintertid kan normalt ikke udtydes som nogen Forværring af den økonomiske Situation, men betyder blot at visse Arbejder nødvendigvis maa standses i Vintertiden. Omvendt kan heller ikke en Nedgang i Arbejdsløshedens Omfang uden videre betragtes som et Bedringstegn. Foraarets Indtræden giver normalt Anledning til en Nedgang, og til Bedømmelsen af Spørgsmaalet om indtraadte Konjunkturforandringer maa der foretages en grundig Analyse af Tallene, baseret paa Kendskab til de Ændringer, som Aarstidernes Skiften normalt plejer at medføre.

En saadan Undersøgelse af Ledigheden blandt de egentlige Industriarbejdere viser, at Arbejdsløsheden har været i stadig og stærk Vækst gennem hele 1925. Første Kvartal af 1926 bragte en mindre Nedgang, men andet Kvartal satte den endnu et godt Stykke i Vejret. Siden 1. Juli 1926 har Arbejdsløsheden derefter været i Aftagende, men dog ikke mere end at den hele Tiden laa højere end paa de samme Tidspunkter Aaret forud. Denne Nedgang varede ved indtil Februar i Aar, da der atter indtraadte en lille Stigning, som forstærkedes i Marts. Denne Bevægelse gaar delvis stik imod den Udvikling, der læses direkte af Arbejdsløshedstallene. Men dette betyder blot, at den Nedgang, der vitterligt er indtraadt i det samlede Antal Ledige, ikke er saa stor, som man efter Erfaringerne fra tidligere Aar var berettiget til at vente i de Maaneder. Medens første Kvartal af 1926 bragte en lille Nedgang i Arbejdsløsheden er altsaa det modsatte indtraadt i Aar, hvilket betyder at der endnu ikke paa dette Punkt findes noget Symptom paa en indtraadt Bedring.

Et andet Tegn paa Industriens Stilling er Indførselen af Raa- og Hjælpestoffer. Indførselen af Brændselsstoffer er imidlertid i Aar ikke nogen paalidelig Maalestok paa Grund af den Forstyrrelse, som den engelske Kulstrejke forvoldte. I April og Juli Kvartal i Fjor sank Importen af Brændselsstoffer til et Minimum, men steg derpaa og antog i Aarets sidste Kvartal et meget stort Omfang. Paa det Tidspunkt var Beholdningerne blevet reduceret meget betydeligt, og Bestræbelserne for at skaffe Kulforsyninger fra andre end de sædvanlige Leverandørlande havde resulteret i store Tilførsler. I November var saaledes Indførselen henimod en halv Snes Gange større end i Juni. I de tre første Maaneder af indeværende Aar har der været en stadig Nedgang i Brændselsstofindførselen, men den er dog fremdeles noget større end ved samme Tid i Fjor. Derimod har Indførselen

af Raametaller holdt sig i Januar Kvartal i alt væsentligt paa samme Højde som i de tre foregaaende Kvartaler, hvilket er noget højere end i Januar Kvartal 1926.

I Løbet af Januar Kvartal aflagde de fleste Industriselskaber Regnskab for Aaret 1926. Gennemgaaende var Resultaterne noget bedre end ventet, og de økonomiske Vanskeligheder, som Aaret bragte, har ikke været alvorligere, end at alle nogenlunde konsoliderede Virksomheder har kunnet staa det igennem, omend i de fleste Tilfælde ikke uden at gøre Brug af de fra tidligere Aar opsamlede Reserver.

IV. LANDBRUGET

Den maanedlige Udførsel af Landbrugsvarerne, Smør, Flæsk og Æg, har i Aarets to første Maaneder været en halv Snes Millioner Kroner lavere end i de tilsvarende Maaneder i Fjor. I Løbet af Marts steg imidlertid baade Flæske- og Ægudførselen meget stærkt, hvorved den samlede Eksport bragtes op paa omtrent samme Niveau som i Fjor. Denne Forskel i de to første Maaneder skyldes imidlertid udelukkende Priserne, der for alle tre Varer har været en Del lavere end i Fjor. Regnet efter den første Prisnotering i hver Maaned er de indtraadte Prisforandringer følgende:

Kr. pr. 100 kg	Smør		Flæsk		Æg	
	1927	1926	1927	1926	1927	1926
Januar	299	306	140	204	190	270
Februar	323	345	134	196	160	190
Marts	312	336	140	178	110	130
April	304	310	140	186	110	100

Især for Flæsk og Æg har Prisforskellen i de første Maaneder været meget stor. Og den samlede Udførselsværdi er kun blevet opretholdt ved en kvantitativt stærk Forøgelse i Eksporten for Flæskest Vedkommende — med en Udførsel paa omkring 20 Mill. kg om Maaneden.

Der har især i Begyndelsen af Aaret været rejst Tvivl om, hvorvidt Flæskeproduktionen betaler sig med den herskende Flæskepris. Nogen Forbedring af Rentabiliteten maa imidlertid være indtraadt som Følge af den faldende Majspris. Denne laa ved Kvartalets Begyndelse lidt over 14 Kr. pr. 100 kg, men er derefter faldet til 13,75, samtidig med at Flæskeprisen har rettet sig lidt. Et Tal, der angiver Forholdet mellem Flæskepris og Majspris giver i nogen Grad et Udtryk for Svineproduktionens Rentabilitet. Ved Udgangen af 1926 var Flæske-

prisen $9\frac{1}{2}$ Gange saa stor som Majsprisen, og i Løbet af de følgende Uger rettede Forholdet sig saaledes, at Flæskeprisen blev ca. $10\frac{1}{4}$ Gange saa stor som Majsprisen. Sammenlignet med Aaret 1926 er dette Forhold mellem Majspris og Flæskepris ikke fordelagtigt. I Gennemsnit for hele 1926 var nemlig Flæsk 12 Gange mere værd end Majs, hvilket giver en betydelig større Margin til andre Produktionsomkostninger og Fortjeneste. Sammenligner man derimod med Aarene før Krigen, viser det sig, at Forholdet mellem Priserne paa de to Varer stillede sig noget ugunstigere end i Aar. 1909—14 var Flæskeprisen kun $8\frac{1}{2}$ Gange Majsprisen. — Medens Flæskets Værdi er steget i Sammenligning med Raastoffets, er det gaaet modsat med Smørret, idet Foderkager er steget i Pris og ligger noget højere end i Fjor, samtidig med at Smørpriserne som nævnt ligger lavere. Forholdet mellem Foderkagernes og Smørrets Pris har i sidste Kvartal forskudt sig i en for Produktionen uheldig Retning. Ved Aarets Begyndelse var Smørprisen 19 Gange saa høj som Prisen paa Foderkager, men i Marts Maaned var Forholdstallet sunket til $17\frac{1}{2}$.

Indførselen af Landbrugets Raavarer, Foderstoffer og Gødningsstoffer, var i Sommeren og Efteraaret meget lille som Følge af Landmændenes stærke Tilbageholdenhed med Indkøb. Men i Aarets to sidste Maaneder og i første Kvartal i Aar er denne Indførsel atter steget og har naaet det Niveau, som maa anses for det normale. Særlig stærk Opgang har der været i Indførselen af Gødningsstoffer.

V. DE NYE ARBEJDSOVERENSKOMSTER

De senere Aars Overenskomstafslutninger har været præget af de store Forlig, hvorved Lønsatserne ændredes med visse Procenter, medens Overenskomsternes almindelige Bestemmelser forblev uændrede. I Modsætning hertil er der ved Overenskomstforhandlingerne i Aar bleven foretaget en meget grundig Gennemgang af de almindelige Bestemmelser, hvorved en Mængde Forhold er blevet ændrede. Disse mere individuelle Behandlinger af Overenskomsterne har ogsaa bevirket, at der med Hensyn til Lønbevægelser, Pristalsregulering og Udløbstid er opstaaet betydelige Forskelligheder i de enkelte Fags Overenskomster.

Lønbevægelserne har gennemgaaende været smaa. Den betydeligste Forandring har været for Malerfagets Vedkommende, der i den toaarige Overenskomstperiode ingen Prisregulering havde haft. Den af-

sluttede Overenskomst betyder en Nedgang paa 8—10 pCt. for Time-lønnens Vedkommende og 5 pCt. for Akkordernes. Murerarbejdsmændene i København gik ind paa en Lønreduktion paa 2,8 pCt. mod at blive fritaget for Pristalsreguleringen. I de øvrige større Fag, hvor Lønreguleringer har fundet Sted, har Forandringerne i Hovedsagen kun berørt Lønninger over en vis Grænse. I Smede- og Maskinarbejderforbundets Overenskomst med Jernindustrien gælder Reguleringen saaledes kun for Lønsatser over 115 Øre pr. Time.

Smede- og Maskinarbejderforbundets Overenskomst, der blev sluttet allerede i November, har ganske særlig Interesse, da den har været Mønster for næsten alle Jernindustriens øvrige Overenskomster. Foruden den omtalte Lønregulering, indeholder denne Overenskomst Bestemmelse om Pristalreguleringens Bortfald og om en betydelig Udvidelse af Tillidsmandssystemet, der giver Arbejderne Ret til gennem deres Tillidsmænd at føre regelmæssige Forhandlinger med Virksomhedernes Ledelse. Jernindustriens Overenskomst med Arbejdsmændene, Skibstømmerne og Snedkerne er sluttet paa samme Vilkaar.

Uden Pristalsregulering er ogsaa den ny Overenskomst for følgende større Fag: Murerarbejdsmændene i København, Blikkenslagerne i København, Malerne og Arbejderne i Skotøjsindustrien og Chokoladeindustrien. De to sidste Fag har dog faaet Ret til at opsiges deres Overenskomster til November, dersom Pristallet stiger mere end et vist Antal Points.

Pristalsreguleringen er bevaret i en Del af Dansk Arbejdsmandsforbunds Landsoverenskomster. Typograferne har vel bevaret Reguleringen, men med mindre Tillæg eller Fald i Forhold til Pristallets Svingninger end tidligere.

I de mindre Fag er Billedet ligesaa broget med Hensyn til Bevarelsen af Pristallet. I en hel Del Overenskomster sluttede mellem enkelte Virksomheder og Fagforeningerne er Enkeltheder endnu ikke kendt. Men det synes, som Overenskomstgrundlaget i en hel Del Tilfælde har været Bortfald af Prisreguleringen, Reduktion af de højere Lønninger og i nogle Tilfælde desuden Forhøjelse af de laveste Lønninger.

De fleste af Overenskomsterne er sluttede paa et Aar, men nogle enkelte dog ogsaa paa to Aar.